

Sygn. akt **XXVII Ca 3164/16**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 października 2016 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVII Wydział Cywilny-Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący:	SSO Joanna Staszewska
Sędziowie:	SO Agnieszka Fronczak SR del. Katarzyna Małysa (spr.)
Protokolant:	sekr. sądowy Agnieszka Skrzeczkowska

po rozpoznaniu w dniu 26 października 2016r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. C. (1), P. C.**

przeciwko **(...) S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda M. C. (1) i pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego (...)

z dnia 30 marca 2016 r., sygn. akt I C 3523/15

- zmienia zaskarżony wyrok w punkcie drugim w części w ten sposób, że zasądza na rzecz M. C. (1) od (...) S.A. w W. kwotę 2093 (dwa tysiące dziewięćdziesiąt trzy) złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 stycznia 2016r. do dnia zapłaty oraz dodaje punkt czwarty o treści "zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz M. C. (1) kwotę (...),19 (jeden tysiąc pięćset dwa 19/100) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania";
- oddala apelację pozwanego;
- zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz M. C. (1) kwotę 705 (siedemset pięć) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej;
- zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz M. C. (1) i P. C. solidarnie kwotę 1200 (jeden tysiąc dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

SSR del. Katarzyna Małysa SSO Joanna Staszewska SSO Agnieszka Fronczak

Sygn. akt: XXVII Ca 3164/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 18 listopada 2015 roku P. C. i M. C. (1), wnieśli przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. o zapłatę na rzecz M. C. (1) kwoty 2.093,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zapłatę na rzecz P. C. i M. C. (1) solidarnie kwoty 5.211,51 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pełnomocnik powodów wyjaśnił, iż strony zawarły dwie umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF: pan M. C. (1) zawarł umowę na kwotę 247.000,00 zł (dalej też (...)) oraz powodowe wspólnie na kwotę 240.000,00 zł (dalej też (...)). Kredyty udzielone powodom przez pozwanego pozostawały dodatkowo objęte zabezpieczeniem w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego. Pełnomocnik powodów podniósł, iż Bank stosując klauzulę niskiego wkładu zawarł umowy ubezpieczenia, w których stronami były wyłącznie bank i Ubezpieczyciel, a zatem postanowienie dotyczące wkładu własnego nie stanowiło przedmiotu indywidualnego uzgodnienia między powodami a pozwanym. Nadto pełnomocnik dodał, iż pobranie w/w kwoty na poczet ubezpieczenia niskiego wkładu odbyło się bez podstawy prawnej i jako takie było przejawem nienależnego świadczenia podlegającego zwrotowi na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. W ocenie powodów bezprawność działania pozwanego wynika z faktu, że klauzula, na podstawie której dokonano pobrań (§ 3 ust. 4 Umowy A i § 3 ust. 3 Umowy B) ma charakter klauzuli abuzywnej.

W odpowiedzi na pozew (...) S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pełnomocnik pozwanego zakwestionował roszczenie powodów co do zasady i co do wysokości. W uzasadnieniu wyjaśnił, iż powód samodzielnie ubiegał się o kredyt w wysokości przekraczającej wartość nieruchomości i nie zadeklarował wkładu własnego. Ponadto wskazał, że powodowie wspólnie ubiegali się o kredyt w wysokości ponad 80% wartości nieruchomości, którą zamierzali nabyć. Z uwagi na to, że w dniu udzielania kredytów powodom pozwany udziela kredytobiorcom kredytu do kwoty stanowiącej 80% wartości nieruchomości, wyższa kwota kredytu, której mógł udzielić pozwany zależała od wniesienia przez powodów dodatkowego zabezpieczenia prawnego jakim było, wskazane we wniosku o udzielenie kredytu, ubezpieczenie niskiego wkładu.

Sąd Rejonowy (...) Wydział I Cywilny wyrokiem z dnia 30 marca 2016 roku wydanym w sprawie I C 3523/15 zasądził od (...) S.A. w W. solidarnie na rzecz M. C. (1) i P. C. kwotę 5.211,51 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 9 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty; w pozostałym zakresie powództwo oddalił; oraz zasądził od (...) S.A. w W. solidarnie na rzecz M. C. (1) i P. C. kwotę 991,81 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Rejonowy orzekł mając za podstawę następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

W dniu 25 maja 2006 roku między M. C. (1) a (...) S.A. z siedzibą w W., Oddziałem Bankowości Detalicznej z siedzibą w Ł. (poprzednio (...) Bank spółka akcyjna z siedzibą w W., Oddziałem Bankowości Detalicznej w Ł.) została zawarta umowa numer (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF na kwotę 247.000,00 złotych na okres 360 miesięcy (dalej jako Umowa A).

W § 3 ust. 4 Umowy A kredytu wskazano jako prawne zabezpieczenie kredytu ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu w (...) S.A. na 36-miesięczny okres ubezpieczenia w wysokości 3,50 % różnicy pomiędzy wymaganym wkładem własnym Kredytobiorcy, a wkładem wniesionym faktycznie przez Kredytobiorcę, tj. 2.093,00 złotych. Jednocześnie zastrzeżono, że jeśli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia, nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie będzie podlegało automatycznej kontynuacji, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie mógł przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, w którym nastąpiła wypłata kredytu. Kredytobiorca upoważniał (...) do pobrania środków na opłacenie składki z tytułu kontynuacji ubezpieczenia z rachunku wskazanego w § 6 bez odrębnej dyspozycji. Nadto jako prawne zabezpieczenie kredytu na okres przejściowy do czasu przedłożenia w (...) odpisu księgi wieczystej nieruchomości potwierdzającego prawomocny wpis hipoteki ustanowionej na rzecz (...) wskazano m.in. ubezpieczenie kredytu w (...) S.A. i (...) S.A.

Podstawą zawarcia Umowy A kredytu był wniosek kredytowy złożony przez M. C. (1) w dniu 13 marca 2006 roku sporządzony na formularzu udostępnionym przez (...) S.A. z siedzibą w W.. Wnioskowana kwota kredytu wynosiła 247.000,00 złotych, zaś okres kredytowania określony został na 360 miesięcy. Jako proponowane zabezpieczenie spłaty kredytu wskazane zostały: hipoteka na kredytowanej nieruchomości, weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową oraz cesja praw z umowy ubezpieczenia nieruchomości od ognia i innych zdarzeń losowych. W przedmiotowym wniosku, jako zabezpieczenie przejściowe kredytu, zaproponowane zostało, między innymi, ubezpieczenie kredytu. Nadto wniosek obejmował m.in. oświadczenie M. C. (1), zgodnie z którym wyraził on zgodę na przetwarzanie przez (...) S.A. z siedzibą w W. informacji zamieszczonych we wniosku stanowiących dane osobowe oraz informacji o umowie, które to informacje stanowiły tajemnicę bankową, jak również na przekazywanie danych osobowych oraz innych informacji objętych tajemnicą bankową przedstawicielowi (...) w zakresie niezbędnym do wykonywania czynności związanych z udzieleniem kredytu na podstawie wniosku.

Decyzją kredytową z dnia 29 marca 2006 roku nr (...) S.A. z siedzibą w W. przyznał M. C. (1) kredyt w wysokości 247.000,00 złotych. Jako prawne zabezpieczenie kredytu wskazano hipotekę kaucyjną na nieruchomości położonej w S. przy ul. (...), przelew na rzecz (...) praw z umowy ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych nieruchomości obciążonej powyższą hipoteką, weksel własny in blanco z wystawienia kredytobiorcy wraz z deklaracją wekslową oraz ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu w (...) S.A. Zakres i treść klauzuli dotyczącej niskiego wkładu własnego kredytu ujętej w decyzji był tożsamy z treścią § 3 ust. 4 umowy kredytowej.

Umowa z dnia 25 maja 2006 roku o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) została zawarta przez strony według standardowego wzorca umownego stosowanego przez Bank. W treści umowy zawarto oświadczenie, że M. C. (1) zapoznał się z postanowieniami „Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach (...)” i uznał jego wiążący charakter.

W dniu 17 września 2007 roku między P. N. (po zmianie nazwiska: C.) i M. C. (1) a (...) S.A. z siedzibą w W., Oddziałem Bankowości Detalicznej z siedzibą w Ł. (poprzednio (...) Bank spółka akcyjna z siedzibą w W., Oddziałem Bankowości Detalicznej w Ł.) została zawarta umowa numer (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF na kwotę 240.000,00 złotych na okres 360 miesięcy .

W § 3 ust. 3 Umowy B kredytu wskazano jako prawne zabezpieczenie kredytu ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu w (...) SA na 36-miesięczny okres ubezpieczenia w wysokości 3,50 % różnicy pomiędzy wymaganym wkładem własnym Kredytobiorcy, a wkładem wniesionym faktycznie przez Kredytobiorcę, tj. 2.100,00 złote. Jednocześnie zastrzeżono, że jeśli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia, nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie będzie podlegało automatycznej kontynuacji, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie mógł przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, w którym nastąpiła wypłata kredytu. Kredytobiorca upoważniał (...) do pobrania środków na opłacenie składki z tytułu kontynuacji ubezpieczenia z rachunku wskazanego w § 6 bez odrębnej dyspozycji. Nadto jako prawne zabezpieczenie kredytu na okres przejściowy do czasu przedłożenia w (...) odpisu księgi wieczystej nieruchomości potwierdzającego prawomocny wpis hipoteki ustanowionej na rzecz (...) wskazano ubezpieczenie kredytu w (...) SA.

Podstawą zawarcia Umowy kredytu z dnia 17 września 2007 był wniosek kredytowy złożony przez P. C. i M. C. (1) w dniu 31 sierpnia 2007 roku sporządzony na formularzu udostępnionym przez (...) S.A. z siedzibą w W.. Wnioskowana kwota kredytu wynosiła 240.000,00 złotych, zaś okres kredytowania określony został na 360 miesięcy, wartość nieruchomości wskazana została na kwotę 300.000 zł, a wkład własny powodów na kwotę 60.000 zł (pkt VIII wniosku kredytowego, k. 66 verte). Jako proponowane zabezpieczenie spłaty kredytu wskazane zostały: hipoteka na kredytowanej nieruchomości, ubezpieczenie nieruchomości od ognia i innych zdarzeń losowych wraz z przelewem z praw z polisy, cesja praw z umowy ubezpieczenia na życie. W przedmiotowym wniosku, jako zabezpieczenie przejściowe kredytu, zaproponowane zostało, między innymi, ubezpieczenie kredytu. Wnioskodawcy wskazali ponadto, że posiadają środki pieniężne na rachunkach bankowych w wysokości 24.000,00 złotych oraz nieruchomości o wartości 750.000,00 złotych. Nadto wniosek obejmował m.in. oświadczenia P. C. i M. C. (2), zgodnie z którymi wyrazili oni zgodę na przetwarzanie przez (...) S.A. z siedzibą w W. informacji zamieszczonych we wniosku

stanowiących dane osobowe oraz informacji o umowie, które to informacje stanowiły tajemnicę bankową, jak również na przekazywanie danych osobowych oraz innych informacji objętych tajemnicą bankową przedstawicielowi (...) w zakresie niezbędnym do wykonywania czynności związanych z udzieleniem kredytu na podstawie wniosku.

Decyzją kredytową z dnia 17 września 2007 roku nr (...) S.A. z siedzibą w W. przyznał P. C. i M. C. (1) kredyt w wysokości 240.000,00 złotych. Jako prawne zabezpieczenie kredytu wskazano hipotekę kaucyjną na nieruchomości położonej w G. przy ul. (...), lokal użytkowy nr (...), przelew na rzecz (...) praw z umowy ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych nieruchomości obciążonej powyższą hipoteką, ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytu w (...) oraz przelew na rzecz (...) praw z umowy (...) na kwotę nie niższą niż 240.000,00 złotych. Zakres i treść klauzuli dotyczącej niskiego wkładu własnego kredytu ujętej w decyzji był tożsamy z treścią § 3 ust. 3 umowy kredytowej .

Umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) z dnia 17 września 2007 r. została zawarta przez strony według standardowego wzorca umownego stosowanego przez Bank. W treści umowy zawarto oświadczenie, że P. C. i M. C. (1) zapoznali się z postanowieniami „Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach (...)” i uznali jego wiążący charakter .

Postanowienia umów nie były indywidualnie uzgadniane między stronami. P. C. i M. C. (1) nie mieli możliwości negocjowania warunków lub zrezygnowania z zabezpieczenia w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, jak również nie zostali zapoznani z ogólnymi warunkami ubezpieczenia .

Z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego (...) S.A. z siedzibą w W. w dniu 23 sierpnia 2006 roku pobrał od powoda kwotę 2.093,00 złotych, a z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego Umowy B następujące kwoty: w dniu 25 września 2007 roku kwotę 2.100,02 złote tytułem składki ubezpieczeniowej, w dniu 5 listopada 2010 roku kwotę 1.965,05 złotych tytułem odnowienia, w dniu 31 października 2013 roku kwotę 1.446,46 złotych tytułem odnowienia .

Powodowie byli poinformowani o wysokościach składek z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, za pierwszy 36-miesięczny okres ubezpieczenia, w kwocie wskazanej w Umowie A i B, tj. odpowiednio 2.093 i 2.100,00 złotych .

Sąd I instancji przy tak ustalonym stanie faktycznym stwierdził, iż powództwo częściowo zasługiwało na uwzględnienie, tj. w zakresie składek pobranych od powodów z tytułu Umowy B, tj. umowy z dnia 17 września 2007 r.

Powodowie, uzasadniając żądanie pozwu, powoływali się między innymi na treść wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Warszawie

z dnia 24 sierpnia 2012 roku, XVII AmC 2600/11, w którym sąd uznał za niedozwolone postanowienie umowne stosowane we wzorcu umownym pozwanego o następującej treści: „jeśli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie podlega automatycznej kontynuacji, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie może przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, w którym nastąpiła wypłata kredytu. Kredytobiorca upoważnia do pobrania środków tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia w wysokości 3,5% różnicy pomiędzy wymaganym wkładem własnym kredytobiorcy a wkładem wniesionym faktycznie, tj. oraz zwrotu kosztów z tytułu kontynuacji przedmiotowego ubezpieczenia z rachunku wskazanego w § 6 bez odrębnej dyspozycji”.

Zdaniem Sądu Rejonowego wobec treści przepisów art. 385¹-385³ k.c. dotyczących niedozwolonych postanowień umownych, ocena, czy konkretny zapis umowy stanowił klauzulę abuzywną, czy też nie, jest dopuszczalna w toku rozpoznawania każdej sprawy cywilnej dotyczącej konkretnego stosunku obligacyjnego, tj. w toku tzw. kontroli in concreto, nie zaś wyłącznie w trakcie

tzw. kontroli in abstracto dokonywanej przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w postępowaniu odrębnym w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone w oparciu o przepisy art. 479³⁶-479⁴⁵ k.p.c., niezależnej od istnienia konkretnego zobowiązania.

Sąd Rejonowy zważył, że kontrola in abstracto polega na analizowaniu treści postanowień wzorca umowy w oderwaniu od konkretnego stosunku umownego i jest dokonywana niezależnie, czy między stronami doszło do zawarcia umowy z wykorzystaniem tego wzorca, jej następstwem zaś jest wyłącznie stwierdzenie bezskuteczności konkretnego postanowienia umowy na podstawie art. 385¹ § 1 k.c., skutkiem tego kwestionowane postanowienie zostaje wyeliminowane z obrotu.

Kontrola incydentalna wzorca umowy jest natomiast dokonywana przez sąd w celu udzielenia ochrony indywidualnemu interesowi konsumenta, zaś wyrok wydany przez sąd wiąże tylko strony danego postępowania. Podkreślenia wymagało, że w każdym postępowaniu sądowym, w którym strona powołuje się na fakt inkorporowania do treści umowy niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu treści przepisu art. 385¹ § 1 k.c., bądź poprzez wytoczenie powództwa, bądź w formie zarzutu podniesionego w sprawie, sąd jest w pełni uprawniony do badania treści postanowień konkretnej umowy a w sytuacji, w której przy jej zawieraniu posłużono się wzorcem umowy, badanie to obejmować powinno również postanowienia tego wzorca.

W przedmiotowej sprawie za trafne uznać należało powoływanie się przez powodów na rozszerzoną skuteczność kontroli abstrakcyjnej dokonanej w postępowaniach przed Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Warszawie w sprawie: sygn. akt: XVII AmC 2600/11, skutkującą zakazem stosowania postanowienia uznanego za klauzulę niedozwoloną w odniesieniu nie tylko do podmiotu wobec którego zostało wydane ww. orzeczenie, lecz także w odniesieniu do wszystkich przedsiębiorców stosujących wzorce umów w obrocie z konsumentami.

Sąd Rejonowy zważył, że treść klauzuli zastosowanej przez pozwanego w Umowie A zbliżona była do przywołanej wyżej treści klauzuli wpisanej do rejestru klauzul niedozwolonych, a treść klauzuli zastosowanej przez pozwanego w Umowie B była tożsama zarówno co do treści, jak i literalnie. W ocenie Sądu Rejonowego zarówno przekaz, jak i znaczenie wypływające z treści przedmiotowej klauzuli były tożsame z przekazem i znaczeniem klauzuli, którą Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie sygn. akt XVII AmC 2600/11 uznał za niedozwolone postanowienie umowne, zgodnie bowiem z brzmieniem postanowienia przedmiotowej umowy kredytu zawartego w § 3 ust. 4 umowy, jeśli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia, nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, kredytobiorca zobowiązywał się do kontynuacji ubezpieczenia i tym samym opłacania składki ubezpieczeniowej w wysokości 3,50 % od kwoty niespłaconego brakującego wkładu własnego, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie mógł przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, którym nastąpiła wypłata kredytu. Kredytobiorca upoważniał (...) do pobrania środków na opłacenie składki z tytułu kontynuacji ubezpieczenia z rachunku wskazanego w § 6 umowy bez odrębnej dyspozycji.

Podzielając zatem motywy, które legły u podstaw wydanie powyższego orzeczenia, na które powoływał się powód oraz tych na które wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w sprawie VI ACa 1521/12, Sąd Rejonowy w oparciu o treść art. 385¹ § 1 k.c. za nieuzasadnione uznał pobranie przez stronę pozwaną z rachunku powodów kwoty 1.965,05 złotych oraz kwoty 1.146,46 złotych za kolejne okresy ubezpieczenia Umowy B.

W tym zakresie Sąd Rejonowy miał na uwadze, że powodowie zawierali objętą sporem Umowę B jako konsumenci, sporne postanowienie umowne nie było świadczeniem głównym, a co istotniejsze, nie było ono (co do składek ubezpieczenia, wymagalnych w kolejnych okresach, tj. po upływie pierwszych 36 miesięcy trwania umowy) określone w sposób jednoznaczny i kształtowało prawa i obowiązki powodów, jako konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. Podkreślił, na co wskazywał Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu swojego wyroku z dnia 20 listopada 2013 r., sygn. akt I ACa 1521/12, że przedmiotowe postanowienie nie zawierały dostatecznych informacji pozwalających uzyskać konsumentom (powodom) wiedzę, co do tego – jak faktycznie kształtują się koszty ubezpieczenia, które w ostatecznym wyniku muszą ponieść oraz – jak długo będą oni obowiązani refundować je pozwanemu jeżeli w ciągu 36 miesięcy nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem. W przedmiotowej Umowie B wskazany był jedynie maksymalny okres ubezpieczenia wynoszący 108 miesięcy, natomiast z jej postanowień nie wynikało na jaki okres umowa ubezpieczenia zostanie przedłużona po upływie 36 miesięcy okresu kredytowania. Tym samym, w ocenie Sądu Rejonowego, powodowie nie byli w stanie skontrolować

prawidłowość podejmowanych przez Bank czynności związanych z zawieraniem umowy ubezpieczenia z podmiotem trzecim na dalsze okresy czasu mimo, że to oni ponosili z powyższego tytułu koszty. Powodowie pozbawieni zatem zostali uprawnień w zakresie oceny zasadności kontynuowania umowy ubezpieczenia po upływie początkowych 36 miesięcy okresu kredytowania, choć zobowiązani byli do ponoszenia kosztów tego ubezpieczenia w tym czasie, które nie zostały precyzyjnie i w sposób jasny w umowie określone, co do dalszych okresów ewentualnego ubezpieczenia. Nadto powodowi nie została również szczegółowo przedstawiona treść stosunku ubezpieczenia. Ze wskazanych przez pozwanego dokumentów nie wynikało, jaki był rzeczywisty zakres ochrony ubezpieczeniowej, jakie wypadki były objęte tą ochroną ani też jakie były ewentualne wyłączenia odpowiedzialności ubezpieczyciela.

Wbrew stanowisku strony pozwanej, powołane przez nią dowody w postaci Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach (...) oraz decyzji kredytowej nie precyzowały dokładnie uprawnień ani obciążeń, jakie miałyby wynikać dla powodów z treści postanowienia zawartego w § 3 ust. 3 Umowy kredytowej B. Ponadto nie wskazano w nich definicji ubezpieczenia, jego przedmiotu, jak również nie sprecyzowano znaczenia ujętego w przytoczonej klauzuli sformułowania „inne zdarzenia kończące okres ubezpieczenia”.

Reasumując Sąd Rejonowy uznał, że we wskazanym wyżej zakresie, tj. co do automatycznego kontynuowania ubezpieczenia niskiego wkładu własnego na dalsze okresy i obowiązku pokrywania związanych z tym kosztów przez powodów, treść § 3 ust. 3 Umowy kredytowej B zawierała postanowienie kształtujące prawa, a przede wszystkim, obowiązki powodów w sposób nie dający się zweryfikować i jako taka stanowiła klauzulę abuzywną.

W dalszej kolejności odnieść się należało do twierdzeń strony pozwanej, zgodnie z którymi zapis umów zawarte w treści § 3 ust. 4 Umowy kredytowej A i w treści § 3 ust. 3 Umowy kredytowej B były postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi przez strony, a zatem nie sposób było uznać je za niedozwolone postanowienie umowne. Sąd Rejonowy zważył, że przesłanka braku indywidualnego uzgodnienia została określona w treści przepisu art. 385¹ § 3 k.c., zgodnie z którym za nieuzgodnione indywidualnie należy uznać te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności twierdzenie to odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Dokonanie oceny, czy dane postanowienie umowne było indywidualnie uzgodnione przez strony umowy wymagało zatem zbadania procedur obowiązujących w pozwanym Banku i dotyczących procesu udzielania kredytów hipotecznych oraz przebiegu tego procesu w toku zawierania umowy kredytowej z dnia 17 września 2007 roku. Ciężar udowodnienia indywidualnych uzgodnień spoczywa na tym, kto się powołuje na ich istnienie (art. 385¹ § 4 k.c.). W niniejszej sprawie był to pozwany, gdyż wykazanie faktu indywidualnego uzgodnienia postanowień uchylało możliwość ich kontroli na podstawie przepisów art. 385¹-385³ k.c. Użyte w treści przepisu art. 385¹ § 3 k.c. sformułowanie „rzeczywisty wpływ” konsumenta na treść postanowienia, oznaczało, iż za nieuzgodnione indywidualnie trzeba było uznać postanowienie, które konsument wybrał spośród kilku zaproponowanych mu przez przedsiębiorcę, a zatem takie, które nie było przedmiotem pertraktacji między stronami (tzw. klauzule narzucone). Przeciwna kwalifikacja prowadziłaby do sytuacji, w której drogą takich alternatyw przedsiębiorca mógłby praktycznie pozbawić konsumenta ochrony przewidzianej w treści przepisów art. 385¹-385³ k.c., stąd też „rzeczywisty wpływ” konsumenta na treść postanowienia nie może mieć miejsca, jeżeli jest ograniczony przez jego kontrahenta w ten sposób, że konsument dokonuje wyłącznie wyboru spośród alternatywnych klauzul sformułowanych przez przedsiębiorcę (por. w tym zakresie M. Bednarek, System prawa prywatnego, Tom 5, str. 762-763). Konieczne byłoby wykazanie, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego. Przyjęcie natomiast takiego wpływu byłoby możliwe wówczas, gdyby konkretny zapis był z konsumentem negocjowany (tak też t Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyroku z dnia 06 kwietnia 2011 roku, I ACa 232/11).

Sąd Rejonowy zważył, że podstawę zawarcia przedmiotowej umowy kredytowej stanowiło wypełnienie i złożenie wniosku kredytowego sporządzonego na formularzu udostępnianym przez stronę pozwaną. Przedłożona powodowi do podpisu umowa stanowiła wzorzec umowny stosowany przez stronę pozwaną, który nie podlegał negocjacji.

ani zmianom. Zabezpieczenie w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego było zatem narzucone przez stronę pozwaną bez zgody powodów w tym zakresie.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy zważył, że słusznie również podnosili powodowie, iż kwestionowane postanowienie umowy kredytowej skutkowało rażącym naruszeniem interesów konsumenta, bowiem kształtowało ich prawa w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami. Działanie wbrew dobrym obyczajom, w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego, oznacza tworzenie przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron stosunku umownego, tj. np. nierównomiernie rozkładają uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać także działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc działanie potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające od przyjętych standardów postępowania (tak też Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Warszawie w wyroku z dnia 29 kwietnia 2011 roku, XVII AmC 1327/09).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt analizowanej sprawy Sąd I instancji stwierdził, że nieudzielenie powodom informacji o treści stosunku ubezpieczenia, w tym fakt, iż powodowie w istocie dysponowali jedynie oświadczeniem pozwanego co do pokrycia przez niego rzekomych kosztów ubezpieczenia, nie posiadając jednakże w istocie wiedzy za co naprawdę ponosili koszty, było sprzeczne z dobrymi obyczajami.

Roszczenia powodów związane z Umową B, tj. umową zawartą dnia 17 września 2007 r., zasługiwały na uwzględnienie w całości, gdyż jak ujawniono w toku postępowania dowodowego, brak było podstaw do zawarcia przez pozwanego w tej umowie kredytowej klauzuli dotyczącej zabezpieczenia w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego. Jak wynika bowiem z wniosku kredytowego jak i zeznań powodów na rozprawie (których pozwany nie kwestionował) powodowie posiadali wymagany przez pozwanego bank wkład własny, zaciągając kredyt jedynie na 80% wartości nieruchomości.

Roszczenie swe powodowie wywodzili z treści przepisu art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Zgodnie z dyspozycją art. 405 k.c. kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Z kolei stosownie do treści art. 410 k.c. przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego (§ 1). Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (§ 2).

Strona pozwana uzyskała korzyść majątkową kosztem powodów przez obciążenie ich kosztami zawarcia przez siebie z ubezpieczycielem umowy ubezpieczenia niskiego wkładu co do Umowy kredytowej z dnia 17 września 2007 r. (umowa B). Pozwana (z uwagi na pokrycie przez powodów wymaganego przez pozwanego bank wkładu własnego) nie miała podstaw by tego rodzaju zabezpieczenie ustanawiać w stosunku do powodów, a tym samym by obciążać powodów kosztami tego zabezpieczenia.

Z tych wszystkich względów Sąd Rejonowy za uzasadnione uznał żądanie powodów co do zapłaty na ich rzecz przez pozwanego bank wszystkich składek na ubezpieczenie NWW pobranych z tytułu umowy z dnia 17.09.2007 r. (umowa B), tj. łącznie kwoty 5.211,51 złotych i kwotę tą zasądził solidarnie na rzecz powodów od pozwanego wraz z ustawowymi odsetkami na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. od dnia 09.01.2016 r. do dnia zapłaty.

Sąd Rejonowy miał na uwadze, że wierzytelność z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia stanowi świadczenie o którym mowa w art. 455 k.c., a więc jest wymagalna po wezwaniu dłużnika do zapłaty. Z zaoferowanych przez powodów w toku postępowania dokumentów wynika, że nie skierowali oni tego rodzaju żądania do strony pozwanej przed wniesieniem pozwu. Wobec powyższego, pozwany powinien był spełnić świadczenie po otrzymaniu odpisu pozwu w terminie określonym przez Sąd, tj. 14 dni.

Jednocześnie zdaniem Sądu Rejonowego nie sposób przyjąć za stroną pozwaną, iż doszło do przedawnienia roszczenia powodów w zakresie kwoty dochodzonej pozwem. Roszczenie to wynika bowiem z przepisu art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c., a zatem termin przedawnienia wynosi 10 lat. Wobec powyższego podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia uznać należało za bezpodstawny.

W pozostałym zaś zakresie żądanie powoda tak w zakresie odsetek ustawowych jak i należności w kwocie 2.093,00 złote (wynikającej z pierwszej składki wskazanej w umowie kredytowej A, tj. umowie z dnia 25.05.2006 r.) Sąd Rejonowy uznał za nieuzasadnione i jako takie oddalił (punkt 2 wyroku).

Kontrola abstrakcyjna obejmuje jedynie wzorzec, nie zaś konkretną umowę, której treść jest przedmiotem niniejszego postępowania. Nie jest bowiem wykluczone indywidualne uzgodnienie z konsumentem określonego postanowienia i wprowadzenie go do umowy.

W ocenie Sądu Rejonowego za uzgodniony z powodem i zaakceptowany przez niego należało uznać sporny zapis umowy w zakresie w jakim został on jednoznacznie sprecyzowany i dotyczył pierwszego okresu ubezpieczenia i należnej za niego składki, wskazanej w umowie w kwocie 2.093,00 złotych. Treść powyższego postanowienia jest bowiem zrozumiała i dostatecznie zindywidualizowana. Nie sposób uznać jej za niedoprecyzowaną, czy niejasną. Kwota wymaganej od powoda składki na ubezpieczenie niskiego wkładu własnego została w tym zakresie wskazana wprost i jednoznacznie w treści umowy. Tym samym nie sposób przyjąć, że powód w zakresie kosztów ubezpieczenia związanych z podwyższonym ryzykiem spłaty kredytu, co do kwoty 2.093,00 złotych, nie zostali przez pozwanego poinformowani w należyty sposób.

Zapis ten trudno było również uznać za sformułowany w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający interesy powoda, skoro kwota kosztów ubezpieczenia została powodowi podana w umowie, z której treścią zapoznał się przed jej podpisaniem i nie zgłaszał w tym zakresie żadnych zastrzeżeń stronie pozwanej. W tym zakresie Sąd Rejonowy miał na względzie zeznania powoda, w których stwierdził, iż wiedział że z chwilą uzyskania przez niego kredytu, będzie od niego pobrana składka w kwocie 2.093,00 złotych oraz że przy podpisywaniu umowy kredytu wiedział jaki będzie koszt pierwszej raty ubezpieczenia niskiego wkładu, a także jaki jest charakter spornego ubezpieczenia, które dla pozwanego banku stanowiło rodzaj zabezpieczenia kwoty kredytu udzielanej powodowi. Nie można przy tym tracić z pola widzenia, na co wskazywał również Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu wyroku w sprawie VI ACa 1521/12, że gdyby nie ubezpieczenie niskiego wkładu własnego kredytobiorcy nie mógłby w ogóle otrzymać kredytu hipotecznego i zrealizować swoich planów. Z treści zeznań powoda M. C. (1) jednoznacznie wynikało, że w dacie zawierania spornej umowy, powód liczył się z obowiązkiem zapłaty ściśle wskazanej w umowie kwoty z tytułu kosztów ubezpieczenia. Nadto nie oferował on stronie pozwanej w tym czasie innych sposobów zabezpieczenia kredytu, w szczególności tego, że uiszczy wymagany przez pozwanego bank wkład własny.

O kosztach postępowania orzeczono w oparciu o art. 100 k.p.c. (punkt 3 wyroku). W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy częściowo uwzględnił powództwo wytoczone przez P. C. i M. C. (1), stąd koszty zostały stosunkowo rozdzielone na strony w oparciu o przepis art. 100 k.p.c. w zw. z art. 105 k.p.c. Powodowie wygrali proces w 71%, ponosząc koszty procesu w kwocie 1.894,00 złotych, na którą składały się: kwota 1.200,00 złotych tytułem wynagrodzenia zawodowego pełnomocnika, kwota 34,00 złotych tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, kwota 366,00 złotych tytułem opłaty sądowej od pozwu, kwota 294,00 złotych tytułem kosztów podróży. Pozwany poniósł koszty procesu w kwocie 1.217,00 złotych, na którą składały się: kwota 1.200,00 złotych tytułem wynagrodzenia zawodowego pełnomocnika oraz kwota 17,00 złotych tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, a zatem, po uwzględnieniu stosunku wygranej, pozwany winien był powodowi zwrócić kwotę 991,81 złotych stanowiącą różnicę pomiędzy kosztami, które pozwany powinien ponieść (2.208,71 złotych) a tymi które poniósł w rzeczywistości (1.217,00 złotych).

Apelację od powyższego orzeczenia wniósł powód M. C. (1), zaskarżając powyższe orzeczenie w zakresie punktu 2 i 3, zarzucając zaskarżonemu wyrokowi:

1.naruszenie przepisów postępowania art. 479⁴³ k.p.c. poprzez przyjęcie braku związania wyrokiem SO w sprawie XVII AmC 2600/11,

2. naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej i wybiórczej oceny umowy kredytowej, regulaminu i decyzji kredytowej, w których nie ma informacji na temat wkładu własnego i kwoty objętej ubezpieczeniem, jak również zeznań powoda, iż wiedział on jak została wyliczona składka , jego wpływu na wybór ubezpieczyciela ,

3. naruszenie prawa materialnego art. 385¹ § 3 k.c. poprzez przyjęcie, iż § 3 ust 4 umowy kredytowej był indywidualnie uzgadniany z powodem,

4. naruszenie prawa materialnego art. 385¹ § 1 k.c. poprzez przyjęcie, iż § 3 ust 4 umowy kredytowej nie narusza w sposób rażąco interesów konsumenta i jest zgodny z dobrymi obyczajami,

5. naruszenie prawa materialnego art. 410 w zw. z art. 405 k.c. poprzez oddalenie powództwa co do kwoty 2 93 zł , podczas gdy zostały spełnione przesłanki świadczenia nienależnego.

Wobec powyższego wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 2093 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania za obie instancje.

Apelację do powyższego orzeczenia wniósł także pozwany zaskarżając powyższe orzeczenie w zakresie pkt 1 i 3 , zarzucając zaskarżonemu wyrokowi:

Naruszenie prawa procesowego, tj.

a) art. 233 § 1 k.p.c.

- poprzez sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ustalenie, że pomimo, iż powodowie nie byli stroną umowy ubezpieczenia, to powinni mieć możliwość zapoznania się z ogólnymi warunkami ubezpieczenia niskiego wkładu własnego;
- poprzez sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ustalenie, że korzyść z umowy była rażąco jednostronna, podczas gdy sąd nie był uprawniony do badania ekwiwalentności ,
- poprzez sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ustalenie, że kredytobiorcy nie są informowani o sposobie wyliczenia kosztu ubezpieczenia niskiego wkładu,

b) art. 479⁴³ k.p.c. poprzez uznanie , że wyrok w sprawie XVII AmC 2600/11 wiąże w indywidualnej sprawie,

II. Naruszenie prawa materialnego tj.

a) art. 385¹ § 1 k.c.

poprzez błędną jego wykładnię i przyjęcie przez Sąd I instancji, że postanowienie § 3 ust. 4 umowy zawartej pomiędzy powodami, a pozwanym Bankiem jako nieuzgodnione indywidualnie kształtuje prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając interes powodów jako konsumentów, co zdaniem pozwanego Banku nie zachodzi albowiem klauzula ta nie jest sprzeczna ani z dobrymi obyczajami, ani nie narusza w sposób rażąco interesu powodów, wyrażające się w szczególności poprzez:

- przeniesienie ocen i wyników kontroli abstrakcyjnej wzorca umowy, na okoliczności niniejszej sprawy, w której Sąd Rejonowy dokonywał kontroli incydentalnej umowy,

b) art. 385¹ § 3 k.c.

poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie przez Sąd I instancji, że powodowie nie mieli rzeczywistego wpływu na treść postanowienia § 3 ust. 4 umowy kredytu, w sytuacji gdy zabezpieczenie spłaty kredytu w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu było bezpośrednią konsekwencją świadomej decyzji powodów odnośnie kredytowania nieruchomości bez zaangażowania środków własnych, oraz że powodowie nie przedstawili bankowi żadnego innego zabezpieczenia części kredytu stanowiącej brakujący wkład własny oraz że wprost we wniosku kredytowym powodowie zażądali objęcia kwotą kredytu również należności z tytułu opłat okołokredytowych, w tym z tytułu refinansowania kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, a także że wraz z wnioskiem kredytowym powodowie złożyli oświadczenie o zgodzie na udostępnienie danych osobowych oraz informacji objętych tajemnicą bankową towarzystwu ubezpieczeniowemu w celu wykonania umowy ubezpieczenia

c) art. 385² k.c.

poprzez jego niewłaściwe i pozorne zastosowanie wyrażające się w dokonaniu oceny zgodności spornego postanowienia umowy z dobrymi obyczajami bez uwzględnienia stanu z chwili zawarcia umowy i bez uwzględnienia okoliczności zawarcia umowy, co uzasadnia stwierdzenie, iż Sąd Rejonowy w istocie dokonał oceny spornego postanowienia w trybie właściwym dla Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i co prowadzi do nierozpoznania istoty sprawy,

d) art. 385¹ k.c., w zw. z art. 385² k.c. oraz art. 22¹ k.c.

poprzez pozbawiane podstaw przyjęcie przez Sąd I instancji, że przepis art. 385¹ k.c. stanowi wyraz paternalistycznej ochrony przyznanej konsumentowi jako stronie umowy zawartej z przedsiębiorcą w taki sposób, że konsument nie jest obowiązany do wykazania żadnej, chociażby elementarnej staranności przy podejmowaniu decyzji o wstąpieniu w relacje kontraktowe z przedsiębiorcą w sytuacji, gdy ze względu na cel kredytowania, wysokość kredytu i przyniooty osobiste powoda, obiektywnie wymagana od powoda miara staranności przekraczała miarę oczekiwaną od przeciętnego konsumenta, który zgodnie z definicją legalną tego pojęcia, stanowiskiem doktryny i *acquis communautaire* jest konsumentem dostatecznie dobrze poinformowanym, świadomym, rozsądnym, uważnym, ostrożnym, krytycznym, spostrzegawczym, samodzielnym, dostatecznie wykształconym, podejrzliwym i oświeconym, poszukującym i korzystającym z kierowanych do niego informacji, polegającym na swoich umiejętnościach oceny oferty produktów i usług, działającym rozsądnie i rozważnie, ufającym własnym decyzjom rynkowym

e) art. 6 k.c.

- poprzez zastąpienie materiału dowodowego odniesieniem do orzecznictwa sądowego na gruncie abstrakcyjnej kontroli wzorców umownych oraz uzasadnieniem w sprawie XVII AmC 2600/11,

f) art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c.

poprzez przyjęcie, iż świadczenie spełnione przez powodów tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego stanowi świadczenie nienależne,

g) art. 411 pkt 1 k.c.

poprzez jego niezastosowanie i uwzględnienie powództwa w całości, podczas gdy powodowie nie złożyli zastrzeżenia zwrotu świadczenia przy uiszczeniu kosztów ubezpieczenia za okres pierwszych 36 miesięcy ubezpieczenia ani przy uiszczeniu kosztów na kolejne 36 miesięczne okresy ubezpieczenia,

h) art. 70 ust. 1 prawa bankowego w zw. z art. 93 ust. 1 prawa bankowego

poprzez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy bank udzielił powodom kredytu hipotecznego bez wniesienia przez niego wymaganego przez bank wkładu własnego, a zabezpieczenie spłaty części kredytu hipotecznego stanowiącego tzw. niski wkład własny poprzez ubezpieczenie niskiego wkładu własnego może stanowić formę zabezpieczenia spłaty zobowiązania kredytowego.

Mając na względzie powyższe apelujący wniósł o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości,
- 2) zmianę zawartego w punkcie 3 wyroku rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, poprzez zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda zasługiwała na uwzględnienie.

Apelacja pozwanego podlegała oddaleniu, jako bezzasadna.

Przedmiotem badania w niniejszej sprawie w świetle dyspozycji art. 385¹ § 1 k.c., było to czy postanowienia § 3 ust 3 i 4 umów, zobowiązujące powodów do zapłaty opłat na pokrycie składki z tytułu tzw. ubezpieczenia niskiego wkładu, wiązało ich, czy też stanowiło niedozwolone postanowienie umowne, którym nie byli związani.

Jak wskazano w literaturze, „by określone postanowienie umowy mogło zostać uznane za niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu komentowanego przepisu, spełnione muszą zostać cztery warunki:

- umowa musi być zawarta z konsumentem,
- postanowienie umowy nie zostało uzgodnione indywidualnie,
- postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy,
- postanowienie sformułowane w sposób jednoznaczny nie dotyczy głównych świadczeń stron”. (A. Rzetecka-Gil, Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania - część ogólna, LEX/el., 2011, kom. do art. 385¹, pkt 9).

W sprawie nie budziło wątpliwości spełnianie przez kwestionowane postanowienia pierwszej i ostatniej przesłanki. Pozwany bank zawarł umowy z konsumentami, a postanowienia nie dotyczyły głównych świadczeń, a więc wypłaty kwoty kredytu oraz jego spłaty.

Zgromadzony materiał dowodowy nie mógł być podstawą ustalenia, że postanowienia umowne zawarte w § 3 ust. 3 i 4 umów kredytowych zostały uzgodnione indywidualnie. Zgodnie z art. 385 § 3 k.c. nie są indywidualnie uzgodnione te postanowienia, które zostały przejęte z wzorca zaproponowanego przez kontrahenta. Nie jest możliwe, by postanowienia wzorca, które są inkorporowane do umowy na podstawie art. 384 § 1 lub 2 k.c., były przedmiotem indywidualnych uzgodnień pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą. Reguła ta dotyczy zarówno samych postanowień wzorca, jaki i tych, które uprzednio zawarte w nim włączone zostały do treści umowy.

W sprawie niniejszej było oczywiste, że powodowie, w przypadku obu umów kredytowych, nie mieli wpływu na ustalenie treści wzorca, stworzonego przez bank przed zawarciem z nimi umowy. Zapoznanie z treścią wzorca i zgoda na zawarcie umowy, której treść reguluje ten wzorzec to podstawa ustalenia związania konsumenta treścią tego wzorca - stosownie do treści art. 384 k.p.c. - związany wzorem jest ten komu doręczono wzorzec przy zawarciu umowy. Samo zapoznanie się z treścią doręczonego przy zawarciu umowy wzorca nie stanowi natomiast negatywnej przesłanki abuzywności i nie ma wpływu na ocenę pozytywnych jej przesłanek. Kodeks wyklucza przyjęcie indywidualnego

uzgodnienia postanowień umownych w tej sytuacji w zdaniu drugim art. 385¹ § 3 k.c.- niezgodnione indywidualnie są postanowienia umowne przyjęte z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

Natomiast przesłanka ukształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia jego interesów z art. 385 § 1 k.c. tyczy się oceny treści wzorca, a nie sposobu jego wprowadzenia do umowy.

W doktrynie wyrażono słuszny pogląd, że do wykazania, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, nie jest nawet wystarczające wykazanie, iż w tej kwestii między stronami toczyły się jakieś negocjacje. Jeśli postanowienie umowy nie uległo zmianom w trakcie negocjacji, to przepis art. 385¹ § 3 k.c. znajdzie zastosowanie także mimo przeprowadzonych negocjacji, chyba że to przedsiębiorca wykaże, iż zaakceptowanie klauzuli przez strony było oparte na rzetelnych i wyrównanych negocjacjach (zob. M. Jagielska, Nowelizacja, s. 698 i n.).

Sytuacje braku "uzgodnienia indywidualnego" dla postanowień inkorporowanych do umowy trafnie definiuje W. Popiołek (w Kodeks cywilny Komentarz do art. 1-449¹⁰. Tom I, red. prof. dr hab. Krzysztof Pietrzykowski, 2015, Wydawnictwo: C.H. Beck, Wydanie: 8) wskazując, że ma ona miejsce nie tylko wtedy, gdy konsument związany jest wzorcem z mocy art. 384, ale także wtedy, gdy doszło - za zgodą obu stron - do inkorporowania wzorca, albo niektórych jego postanowień, do treści umowy. W takiej bowiem sytuacji można mówić o "postanowieniach umowy przejętych z wzorca". Takie postanowienia wzorca, mimo odmiennego od określonego w art. 384 trybu wiązania, nadal nie są postanowieniami "uzgodnionymi indywidualnie", chyba że konsument miał na ich treść "rzeczywisty wpływ". "Rzeczywisty wpływ" konsumenta nie zachodzi, jeżeli "wpływ" ten polega na tym, że konsument dokonuje wyboru spośród alternatywnych klauzul sformułowanych przez przedsiębiorcę (por. M. Bednarek, w: System PrPryw, t. 5, 2013, s. 761; M. Jagielska, Nowelizacja Kodeksu cywilnego: kontrola umów i wzorców umownych, MoP 2000, Nr 11; M. Lemkowski, Materialna ochrona konsumenta).

W sprawie niniejszej pozwany, który był obciążony obowiązkiem wykazania, że kwestionowane postanowienia umowne zostały indywidualnie uzgodnione (art. 385¹ § 3 k.c.) nie przedstawił nawet początku dowodu co do tego, że ustalenie sposobu dodatkowego zabezpieczenia banku z uwagi na wartość udzielonego kredytu było przedmiotem jakichkolwiek negocjacji w przypadku którejkolwiek z umów. Gdyby procedura zawarcia umowy kredytu mieszkaniowego w ogóle zakładała negocjacje warunków ubezpieczenia niskiego wkładu okoliczność to pozwany mógłby bez trudu wykazać treścią dokumentów wewnętrznych regulujących zasady i sposób prowadzenia tych negocjacji oraz potwierdzających ich przebieg. Negocjacje to proces, w którym biorą udział obie strony wyrażające swoje stanowiska i propozycje, których skutkiem jest wspólne ukształtowanie ostatecznej treści porozumienia. Dla wypełnienia warunku z art. 385¹ § 3 k.c. zdanie pierwsze konieczne jest wykazanie, że konsument swoim aktywnym działaniem miał możliwość doprowadzenia do ustalenia treści postanowienia.

Dlatego nie poddawały się dalszej kontrargumentacji twierdzenia pozwanego zrównujące formę i skutek uzgodnienia indywidualnego treści umowy w drodze negocjacji, ze skutkiem wyrażenia zgody na przekazanie danych do przyszłej umowy z osobą trzecią i zgodą na zawarcie umowy na warunkach wskazanych we wzorze doręczonym przy jej zawarciu, nawet potwierdzoną pisemną akceptacją zaproponowanych przez bank warunków.

Tylko marginalnie można dodać, że tak jak zawarcie w opracowanym przez Bank formularzu wniosku o udzielenie kredytu dyspozycji dotyczącej zgody na przekazanie ubezpieczycielowi danych osobowych kredytobiorcy nie jest informacją o umowie ubezpieczenia kredytu, tak wyrażenie zgody na przekazanie tych danych do umowy nie jest równoznaczne z wyrażeniem zgody na zawarcie umowy ubezpieczenia o określonej treści.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że sporne postanowienia § 3 i 4 umów nie zostały uzgodnione indywidualnie, gdyż powodowie nie mieli rzeczywistego wpływu na treść postanowień w zakresie warunków obciążenia ich kosztami ubezpieczenia niskiego wkładu, przy wyrażeniu zgody na objęcie kredytu tym ubezpieczeniem. Zgoda na przyjęcie zaproponowanych przez bank postanowień warunkowała pozytywną weryfikację wniosku o

udzielenie kredytu. Wskazywana przez pozwanego okoliczność dotycząca świadomości i wiedzy powodów odnośnie warunków działania ubezpieczenia niskiego wkładu nie wpływa na ustalenie, że postanowienie umowne dotyczące kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu było z kredytobiorcami indywidualnie uzgadniane.

W sprawie niniejszej o abuzywności postanowienia umownego decydowała jego treść - a nie sposób inkorporowania treści wzorca do umowy - dlatego zasadniczym była ocena ukształtowania w nim praw i obowiązków konsumenta.

Postępowanie sprzeczne z dobrymi obyczajami oznacza takie postępowanie, które jest pozbawione szacunku dla kontrahenta, jest niełojalne, prowadzi do naruszenia stanu równowagi kontraktowej pomiędzy stronami (por. M. Bednarek, w: System PrPryw, t. 5, 2013, s. 767). Dlatego słusznym jest pogląd, że w kontekście niedozwolonych klauzul umownych najczęściej sprzeczność z dobrymi obyczajami będzie występować w sytuacji, gdy dane postanowienie umowne narusza stan równowagi kontraktowej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem (tak Sikorski/Ruchała Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1-449¹¹, red. prof. dr hab. Maciej Gutowski, 2016, C.H.Beck Wydanie 1).

Naruszenie interesów konsumentów może dotyczyć interesów o różnym charakterze, choć zwykle będą to interesy o charakterze ekonomicznym. (por. M. Bednarek, w: System PrPryw, t. 5, 2013, s. 768). Naruszenie interesów powinno mieć charakter rażący, co ma miejsce wówczas gdy postanowienie umowne w sposób znaczący odbiega od uczciwego sposobu ukształtowania praw i obowiązków stron umowy.

Dla oceny, czy doszło do rażącego naruszenia interesów należy zbadać w jakim zakresie zawarta umowa stawia konsumenta w mniej korzystnej sytuacji. Z kolei ustalenie czy zachodzi sprzeczność z dobrymi obyczajami (naruszenie "dobrej wiary" w znaczeniu obiektywnym stosownie do dyrektywy 93/13) istotne jest czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument zgodziłby się na sporne postanowienie wzorca w drodze negocjacji indywidualnych (wyr. ETS z 14.3.2013 r. w sprawie C-415/11, Aziz, pkt 68 i 69, powołany za P. Mikłaszewicz, Kodeks cywilny. Komentarz, red. dr Konrad Osajda, 2015, C.H.Beck, Wydanie 13). Sprzeczne z dobrymi obyczajami są zatem takie działania, które zmierzają do ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron [tak M. Śmigiel, Wzorce umów; I. Wesołowska, Niedozwolone postanowienia umowne, w: Standardy wspólnotowe w polskim prawie ochrony konsumenta, red. C. Banasiński, Warszawa 2004, s. 180.)

Wzorzec umowny oceniany w sprawie niniejszej kształtował obowiązki powodów w sposób niezgodny z zasadą równorzędności stron i jednocześnie został wprowadzony do umowy w takich okolicznościach, że konsument w chwili podpisania umowy nie miał możliwości ocenić jego ekonomicznych skutków. Konsument ponosił cały ciężar ekonomiczny zawarcia umowy ubezpieczenia, choć kontrahent nie przedstawił mu ani warunków opłacanej ochrony ubezpieczeniowej, ani skutków wypłaty świadczenia z ubezpieczenia dla kredytobiorcy.

Obowiązki i uprawnienia stron przy realizacji zabezpieczenia w postaci ubezpieczenia niskiego stanu zostały ukształtowane w taki sposób, że cały ekonomiczny ciężar uzyskania i realizacji tego zabezpieczenia ponosi konsument. Treść postanowienia wykluczała ekwiwalentność świadczeń stron przy realizacji przyjętego zabezpieczenia. Nie jest uczciwym sposobem ukształtowania praw i obowiązków stron umowy narzucenie kredytobiorcy obowiązku poniesienia całości kosztów zabezpieczenia wykonania przez niego umowy w sytuacji gdy w ekonomicznym interesie obu stron jest pozyskanie i utrzymanie zabezpieczenia gwarantującego zawarcie i wykonanie umowy kredytu. Poniesienie całości kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu przez konsumenta stawiała go w oczywiście niekorzystnej sytuacji, więc nie mogło być wątpliwości, co do rażącego charakteru naruszenia jego interesów.

Bank traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny nie mógłby się zakładać, iż konsument zgodził się na sporne postanowienie wzorca w drodze negocjacji prowadzonych na warunkach zapewniających mu realny wpływ na treść wzorca. Racjonalnie działający podmiot prowadzący negocjacje w warunkach zapewniających równowagę stron, nie zgodziłby się na poniesienie całości kosztów ubezpieczenia ryzyka działalności drugiej strony, bez jakiegokolwiek zmniejszenia swoich obowiązków lub uzyskania dodatkowych uprawnień.

Brak wiedzy na temat warunków ochrony udzielanej bankowi był szczególnie istotny w kontekście skutków wystąpienia przez ubezpieczyciela z roszczeniem zwrotnym w stosunku do kredytobiorcy w razie realizacji obowiązków z ubezpieczenia. Jedynym beneficjentem ubezpieczenia pozostawał pozwany, który jako ubezpieczony uzyskał pewne, łatwe i szybkie w realizacji zabezpieczenie płatności kredytu w sytuacji niewypłacalności powoda.

Dlatego w ocenie Sądu Okręgowego postanowienie umowne nakładające na powoda obowiązek opłacenia całości składki ubezpieczenia niskiego wkładu zawartego przez i na rzecz pozwanego było postanowieniem zarówno sprzecznym z dobrymi obyczajami -skoro nie traktowało konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny- jak i rażąco naruszającym interesy – skoro kształtowało stosunki zobowiązaniowe niezgodnie z zasadą równorzędności stron. Dotyczy to zarówno umowy zawartej przez samego powoda z pozwanym w dniu 25 maja 2006 roku, jak i umowy zawartej przez obojwoje powodów w dniu 17 września 2007 roku.

Co do pierwszej z umów podkreślenia wymaga, iż brak było indywidualnego uzgodnienia jej warunków, przy czym samo określenie kwoty należnej z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu nie oznaczało, iż postanowienia umowy nie kształtowały praw i obowiązków konsumenta w sposób spreczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Co do drugiej z umów podkreślenia wymaga, iż umknął pozwanemu fakt, iż obok wszystkich podanych wyżej argumentów , zawarcie umowy ubezpieczenia niskiego wkładu w ogóle nie było konieczne, skoro powodowie dysponowali wkładem własnym w wysokości 60 000 zł, a umowa kredytowa dotyczyła jedynie reszty ceny lokalu mieszkalnego.

Sąd Okręgowy nie kwestionuje samej dopuszczalności i skuteczności korzystania z ubezpieczenia niskiego wkładu jako formy zabezpieczenia spełnienia części świadczenia z umowy kredytu, ale uznaje za abuzywne co do treści, te postanowienia umowy, według których kosztów zabezpieczenia ponosi w całości konsument. Bank wprawdzie obszernie uzasadniał, dlaczego z punktu widzenia jego interesów w ramach zasad prowadzonej działalności gospodarczej zasadne jest ubezpieczanie tzw. „kredytów z niskim wkładem własnym”, jednak w żaden sposób nie wykazał powodów obciążania kosztami z tego zabezpieczenia klientów banku, którzy nie korzystają z żadnej ochrony w ramach tego zabezpieczenia. Sam Bank wielokrotnie podkreślał, że kredytobiorca nie był stroną umowy ubezpieczenia, nie mógł więc też uzyskać w związku z zapłatą „składki” żadnych korzyści. Umowa ubezpieczenia zaspokajała wyłącznie interesy Banku w ten sposób, że część udzielonej kwoty kredytu zwrócona miała być przez ubezpieczyciela w razie zaprzestania spłaty przez kredytobiorcę, przez co ubezpieczyciel wchodził w prawa zaspokojono banku, a kredytobiorca był zobowiązany do spłaty tej części kredytu na rzecz ubezpieczyciela a nie banku.

W sytuacji gdy Bank nie uczestniczy w kosztach ubezpieczenia kredytu umożliwiającego ustalenie i pobranie wysokiego wynagrodzenia, przerzuca koszty prowadzenia swej działalności na swego klienta, który w całości finansuje uzyskanie przez bank zabezpieczenia. Postanowienia umowne ustalające taki rozkład ciężaru kosztów zabezpieczenia warunkującego tak uzyskanie jak i udzielenie kredytu, jest postanowieniem zarówno sprzecznym z dobrymi obyczajami (nietraktującym konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny) jak i rażąco naruszającym jego interesy (kształtującym stosunki zobowiązaniowe niezgodnie z zasadą równorzędności stron).

Na ustalenie abuzywności omawianych postanowień z uwagi na treść nie mają żadnego znaczenia ustalone w sprawie okoliczności zawarcia umowy. Jak to już wyżej zostało wyjaśnione sposób zawarcia umowy może być istotny przy badaniu przesłanki indywidualnego uzgodnienia, a nie przy badaniu przesłanek abuzywności z uwagi na treść postanowienia. Niezrozumiałym jest stanowisko Banku według, którego wyrażenie zgody na zawarcie umowy z postanowieniami niedozwolonymi z uwagi na treść miałyby wyłączać możliwość ustalenia ich abuzywności. Wyrażenie przez konsumenta zgody na zawarcie umowy o określonej treści nie jest negatywną przesłanką ustalenia niezwiązania postanowieniami niezgodnionymi indywidualnie kształtującymi prawa i obowiązki w sposób spreczny z dobrymi obyczajami, oraz rażąco naruszającymi jego interesy. Oczywistym jest, że skoro doszło do zawarcia umowy o określonej treści i związania wzorcem ustalonym przez Bank konsument musiał wyrazić zgodę na zawarcie umowy i uzyskać wiedzę o treści wzorca w sposób umożliwiający ustalenie go tym wzorcem (art. 384 k.c.). Kwestie dotyczące skutku

związania umową na warunkach ustalonych we wzorcu są całkowicie niezależne od okoliczności istotnych dla ustalenia abuzywności danego postanowienia z uwagi na treść.

Dlatego nie miały znaczenia przy badaniu trzeciej przesłanki abuzywności – z uwagi na treść wzorca - okoliczności dotyczące sposobu zapoznania konsumenta z uwagą na treścią wzorca, uzyskanie akceptacji dla tej treści postanowienia, motywy jakim kierował się konsument wyrażając zgodę na przyjęcie tego rodzaju zabezpieczenia, to czy jego sytuacja ekonomiczna dawała możliwość poniesienia kosztów inwestycji w części z własnych środków czy nie. Strony mogły ukształtować stosunek umowny przy wykorzystaniu tej formy zabezpieczenia, ale tylko przy zachowaniu zasady ekwiwalentności rozkładu ciężaru kosztów jego poniesienia, lub w sytuacji gdy skutek obciążenia tymi kosztami w całości konsumenta były rezultatem negocjacji prowadzonych na warunkach zapewniających klientowi realny wpływ na treść wzorca.

W świetle powyższych ustaleń, Sąd Okręgowy stwierdza, że Sąd I instancji zasadnie ocenił, iż uiszczenie przez powodów na rzecz pozwanego kwoty 5 211,51 zł stanowiło świadczenie nienależne, w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. albowiem doszło do upadku podstawy do pobrania składek tytułem ubezpieczenia niskiego wkładu zgodnie z art. 385¹§1 k.c. Tym samym spełniły się przesłanki uzasadniające dokonanie zwrotu przez bank nienależnie uzyskanej kwoty. Strona pozwana uzyskała korzyść majątkową poprzez obciążenie powodów kosztami zawarcia przez siebie z ubezpieczycielem generalnej umowy ubezpieczenia niskiego wkładu w kredytach i pożyczkach hipotecznych i wzbogaciła się o pobrane od powodów kwoty z tytułu kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu. Zatem, w zakresie tych kosztów, świadczenie spełnione przez powodów na rzecz pozwanego banku stanowiło świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c.

Tak jak wskazano wyżej brak było podstaw do przyjęcia, iż kwota 2093 zł uiszczona przez powoda na rzecz pozwanego z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu w przypadku pierwszej umowy była należna. Zdaniem Sądu Okręgowego również w tym zakresie, z przyczyn podanych wyżej, postanowienie § 3 ust 4 umowy uznać należało za niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., czego konsekwencją była konieczność zasądzenia zwrotu tej kwoty na rzecz powoda na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 455 k.c. i 481 k.c. Dodatkowo zasądzono na jego rzecz od pozwanego kwotę 1502,19 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. (902,19 zł kosztów poniesionych przez powodów , a nie zasądzonych przez Sąd Rejonowy oraz kwota 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za I instancje)

Biorąc powyższe pod uwagę na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono jak w punkcie 1 wyroku.

Apelacja pozwanego podlegała oddaleniu jako bezzasadna, o czym orzeczono na podstawie art. 385 k.p.c. w punkcie 2 wyroku.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy oparł na treści art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. , w punkcie 3 wyroku zasądzając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 105 zł tytułem opłaty od apelacji oraz kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (§ 10 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie) , oraz w punkcie 4 wyroku zasądzając od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 1200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego na podstawie § 10 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

SSR del. Katarzyna Małyś SSO Joanna Staszewska SSO Agnieszka Fronczak